

В.М. Явтушенко, канд. філол. наук, доц. (*ХНУРЕ, Харків*)

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

З виникненням самостійної української держави після проголошення Незалежної України 24 серпня 1991 р. значно зросла популярність української мови як державної, яка завдяки цьому стала мовою міжнаціональних і міждержавних контактів. Статус державної мови стимулював зміни, які внаслідок розширення різних функцій українська мова зазнала протягом останніх років. Було розширене функціональне поле української мови та її присутності у сферах, де раніше вона була відсутня. З'явилися україномовні армія, силові структури, спорт, інші раніше російськомовні галузі. Поступово з'являються і україномовні мільйонери, мільярдери.

Ці зовнішні параметри розширення функціонального статусу, вплинули на внутрішні зміни мови, а саме – розширення словникового складу, формування нових сфер української термінології, удосконалення терміносистем і поступове укорінення української мови у житті суспільства. Сьогодні вже не дивина, що лікарі, політологи, економісти та представники інших галузей спілкуються українською мовою, творять науку. На теперішній момент стає престижно розмовляти правильною українською мовою, приходиться розуміння того, що добре знання мови – важлива професіограма людей різних спеціальностей

Разом з тим, усі роки незалежності питання мови було більше політичними, ніж тим, яким мусить бути – питаннями комунікації, науки, освіти, культурного розвитку. Воно використовувалося різними політичними силами з метою отримати підтримку на виборах. Хоча питання мови і не є найбільш болючим для громадян, проте, воно може спровокувати великий протестний потенціал. Тобто, якщо ці питання порушувати, то можна викликати на цьому підґрунті конфлікти, що дуже активно використовується деякими політичними силами в Україні. При цьому, після завершення виборів, мовне питання «забувалося».

Ще однією проблемою, що постала перед українською мовою, є проблема узгодженості правописних норм, якими користуються українці на «материковій» Україні та за її межами. За кордоном внаслідок різних причин опинилися сотні тисяч українців, серед них чимало й видатних українських учених. Створилося багато своїх наукових установ, різних типів шкіл, видавництв, розвинулася українська преса. І всі користувались академічним правописом

1928 року, розробленим Українською Академією наук та схваленим Науковим товариство ім. Шевченка у Львові, не визнаючи пізніших змін правопису, спрямованих на його максимальне зросійщення.

На I Міжнародному конгресі українців (27 серпня – 3 вересня 1990 р.) науковці наголошували на тому, що необхідно створити єдиний для всіх українців світу правопис. На думку учасників цього Конгресу, при розробці нової редакції потрібно не тільки спростувати й уточнювати правила орфографії, а й надати повнокровне життя тим елементам української мови, які в час тоталітаризму з політичних міркувань були несправедливо й примусово відтіснені на другий план чи на периферію спілкування або й зовсім заборонені. Ідею опрацювання таких норм, що мають базуватися на всьому історичному досвіді їх творення, підтримала Орфографічна комісія Академії Наук. Також нагально постало питання про узгодження правописних норм діаспори та України.

Перша «нова редакція» українського правопису була опрацьована колективом Інституту Мовознавства ім. О. Потебні АН України. Цей правопис було затверджено Орфографічною комісією у 1990 році. Однак, він вимагав певних уточнень. Йдучи назустріч бажанням громадськості, Уряд України своєю постановою від 8 червня 1994 р. затвердив склад Національної правописної комісії на чолі з тодішнім віце-прем'єр-міністром акад. М. Жулинським. До комісії ввійшли знані лінгвісти, письменники й освітні діячі. Комісія мала до кінця 1996 р. опрацювати нову редакцію «Українського правопису». Цей проект загалом було прихильно сприйнято на IV Міжнародному конгресі українців в Одесі (26–29 серпня 1990). З певними модифікаціями цей проект вважається чинним і сьогодні. Але були й подальші пропозиції змін до української правописної бази, які також активно обговорювалися, але не були затверджені.

Таким чином, незважаючи на значні успіхи, яких досяг розвиток української мови за часів незалежності, багато питань залишаються недопрацьованими, зокрема, український правопис, який, на думку багатьох мовознавців, потребує ще подальшої роботи, хоча б у тому аспекті, щоб узгодити правописні норми, якими користуються українці діаспори й представники материкової України. На жаль, ситуація сьогодення в Україні відсунула на другий план розгляд правописних норм, і вони ще чекають свого подальшого обговорення та затвердження.